Ігор Гурський,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
(м. Умань, Україна)

ГЕНЕЗИС ПОЛІТИЧНОЇ ЛІНГВІСТИКИ ЯК АВТОНОМНОЇ НАУКИ

На сучасному етапі інтенсивне політичне життя слугує «будівельним матеріалом» для стрімкого становлення політичної лінгвістики, яка покликана розкривати увесь спектр політичних вимірів мовного життя суспільства. У цілому, для повноцінного вивчення політичної лінгвістики як окремої наукової галузі важливим є розгляд генези її становлення.

Детальний аналіз етапів становлення політичної лінгвістики як самостійної науки здійснили науковці: В. Громовенко [1], О. Алексієвець [2], Н. Акінчиць [3], А. Шарова [4].

У дослідженні українського науковця В. Громовенка висвітлено 4 основні етапи становлення політичної лінгвістики [1: 112], які були візуалізовані нами на рис. 1. Незважаючи на те, що політична лінгвістика як окремий науковий напрям сформувалася в ІІ половині ХХ століття, її витоки були віднайдені ще в античній риториці [2: 248; 3: 53; 4: 110]. Прийнято вважати, що «зародкові стадії» політичної лінгвістики з'явилися саме в період античності під впливом прояву дослідницького інтересу науковців до вивчення сутності мови та її ролі в отриманні та здійсненні влади.

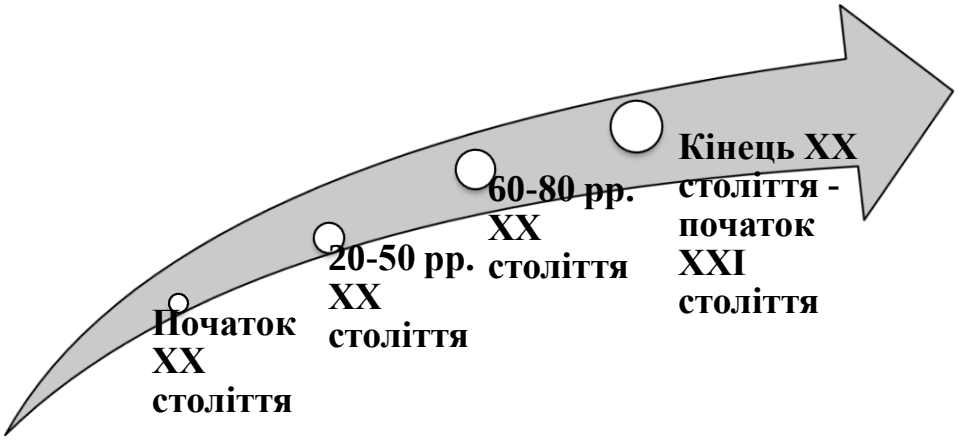

Рис. 1. Основні етапи становлення політичної лінгвістики як автономної науки

Український науковець О. Алексієвець зауважує, що до того, як «паростки» політичної лінгвістики почали лише «проростати», усі праці, які були присвячені політичній комунікації, сприймалися, як різновид стилістичних чи риторичних досліджень [2: 248]. З огляду на це, як зазначає Н. Акінчиць, праці відзначалися «рецептурним», тобто, вихваляючим, та критичним характерами. «Рецептурність» знаходила своє відлуння в прагненні авторів показати, як досягти успіху в публічних виступах в політичній сфері. Критичність знаходила своє відображення в детальному аналізу переваг та недоліків у публічних виступах політичних діячів [3: 53].

Слід відзначити, що «каталізатором» у становленні політичної лінгвістики в 20-50 рр. XX століття стала Перша світова війна, оскільки вона підкреслила виняткову важливість у вивченні політичної комунікації та привернула особливу увагу суспільства до питання механізмів маніпуляції людської свідомості. Як видно із рис. 2, ключовими постатями в розвитку політичної лінгвістики вищезгаданого періоду були мовознавці: Уолтер Ліппманн, Пол Лазарсфельд, Гарольд Лассвелл.

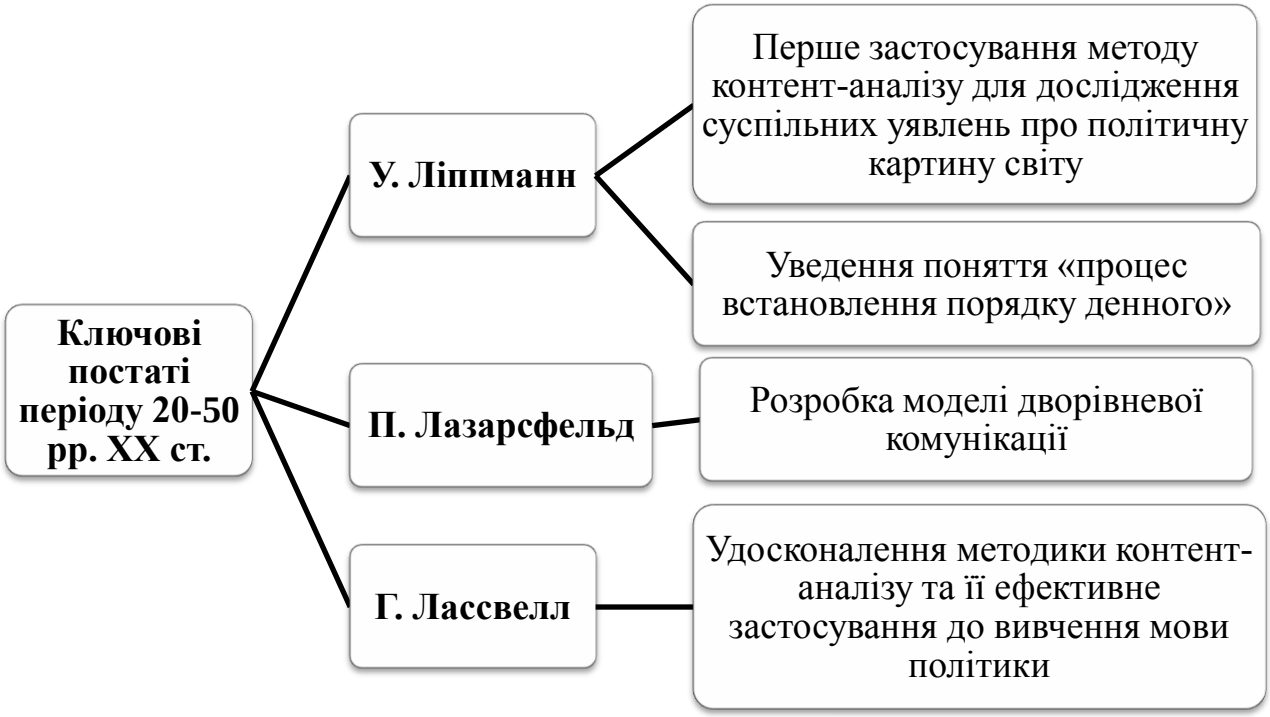

Рис. 2. Персоналії мовознавців 20-50 рр. XX століття

(узагальнено на основі джерел [2: 249; 3: 53]

Як зазначає О. Алексієвець, післявоєнний період характеризувався спрямуванням дослідників мови політики на дослідження способів формування громадської думки, ефективності політичної агітації та військової пропаганди [2: 248-249]. Окреслена тематика досліджень післявоєнного періоду була наслідком війни, яка спричинила фундаментальну зміну світовідчуття людства.

Період 60-80 рр. XX століття характеризувався зосередженням уваги американських та західноєвропейських лінгвістів на дослідження мовної практики у зарубіжних демократичних державах. За результатами досліджень було виявлено використання мовної маніпуляції свідомістю пересічного громадянина як потужного інструменту завоювання та утримання влади [3: 54].

Крім того, саме в цей період у термінологічний апарат політичної лінгвістики було введено термін «ядерна мова» для характеристики виправдання можливого застосування ядерної зброї та його катастрофічних наслідків [1: 113]. Як зазначає Н. Акінчиць, вирізняючі метафоричні вирази періоду «ядерна зима», «атомний апокаліпсис» та інші уособлювали роль дескрипторів тодішньої політичної ситуації, яка становила дослідницький інтерес науковців [3: 54].

Слід відмітити також різновекторну тематику досліджень періоду, яка охоплювала: політичну лексику, політичну аргументацію, функціонування політичної мови в політичних дебатах, передвиборчих кампаніях, політичну метафору. Уважаємо за необхідне підкреслити, що політична комунікація як «серце» політичної лінгвістики та методи її аналізу знайшли своє відлуння в численних монографіях та підручниках, які активно з’являлися в 70-80 рр. XX століття, що сприяло піднесенню наукових пошуків в окресленій царині на новий щабель розвитку [3: 54].

Як видно із рис. 3, у період із кінця XX – від початку XXI століття відбувається активна «глобалізація» політичної лінгвістики під впливом зникнення табуйованості політичної сфери. Крім того, трансформація

політичної лінгвістики в самостійний науковий напрям зі своїм понятійним, методологічним апаратами та науковими школами, в яких інтеграція зусиль їх прибічників сприяє суттєвому розширенню дослідницького діапазону проблем, породжених сучасністю, зокрема: політкоректності, дискурсу тероризму, дискурсу «нового світового порядку», відображення мовної особистості політичного діяча в політичних текстах, тощо. Як підкреслює А. Шарова, на сучасному етапі також відбувається розширення географії лінгвополітичних досліджень у різних країнах Азії, Африки, Латинської Америки, Океанії, тощо [4: 112]. Це свідчить про те, що відбувається не лише подальший розвиток досліджень із широкого спектру проблем політичної комунікації, але й «укорінення» політичної лінгвістики на нових теренах.

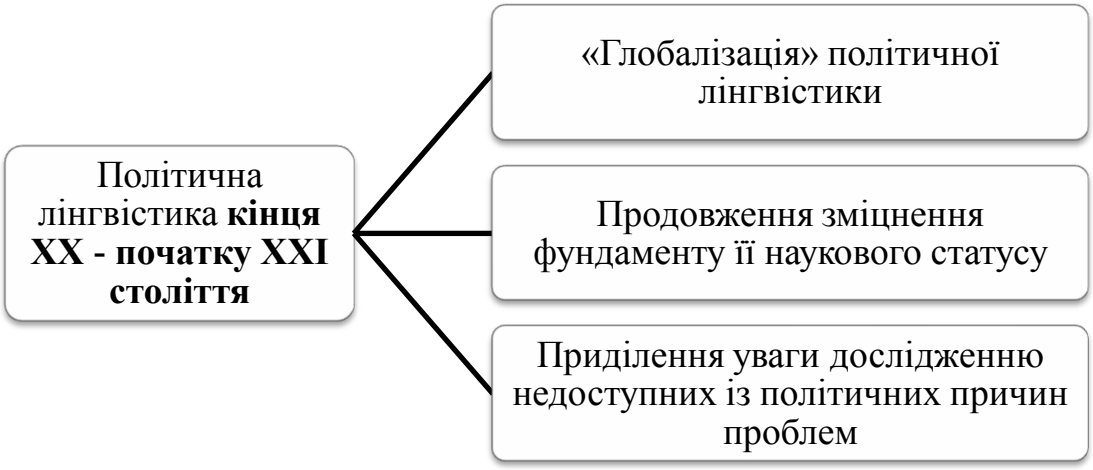

Рис. 3. Ключові риси 4 етапу розвитку політичної лінгвістики (узагальнено на основі джерел [1: 113-114; 3: 54; 4: 112]

Отже, пройшовши тернистий шлях розвитку, який включав 4 головні етапи, політична лінгвістика стала повноцінною автономною наукою, націленою на всебічне дослідження політичної комунікації та особливостей використання комунікативної зброї із метою завоювання та утримання влади. Рушійною силою у становленні політичної лінгвістики на сучасному етапі її розвитку слугує зростання інтересу науковців до вивчення політичної

комунікації та розширення ракурсу досліджуваних проблем, зумовлених реаліями сучасного політичного життя.

Перспективи подальших наукових досліджень вбачаються нами в назрілій необхідності виокремлення основних етапів становлення політичної лінгвістики в Україні та здійсненні тематичного огляду ключових лінгвополітичних досліджень на сучасному етапі її розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Громовенко В. В. Генезис політичної лінгвістики як самостійної науки. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія.* 2014. Вип. 11 (1). С. 112–115.
2. Алексієвець О. Історія та сучасність політичної лінгвістики. *Україна - Європа - Світ.* Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини. 2012. Вип. 9. С. 248-255.
3. Акінчиць Н. Г. Розвиток політичної лінгвістики як автономної науки. *Культура народов Причерноморья*. 2007. № 120. С. 53-58.
4. Шарова А. М. Лінгвістичний вимір політичної інформації: становлення політичної лінгвістики. *Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили]. Серія: Політологія.* 2009. Т. 110. Вип. 97. С. 110-117.